

Sääksisäätiön toimintasuunnitelma vuodelle 2021

Tiivistelmä

Sääksisäätiön toiminnan tarkoitus on suomalaisten petolintujen suojelun ja tutkimuksen sekä näihin liittyvän tiedotuksen edistäminen. Vuonna 2019 alkanut toiminnan laajentaminen ja kehittäminen jatkuvat vuonna 2021. Merkittäviä haasteita työssä ovat vapaaehtoistoiminnan laajentaminen alueellisesti koko maan kattavaksi ja – sääksen ja merikotkan lisäksi – muihin petolintuihin. Säätiössä toimii neljä työryhmää: Sääksityöryhmä, Merikotkatyöryhmä, Haukka- ja pöllötyöryhmä sekä Viestintätyöryhmä, joissa on mukana maamme parhaita petolintujen asiantuntijoita. Työryhmillä on vuodelle 2021 omat kärkihankkeensa, joille hankitaan rahoitusta. Säätiöllä on lisäksi hyvin toimivat yhteistyösuhteet mm. useisiin suuriin metsäyhtiöihin, korkeakouluihin ja tutkimuslaitoksiin.

Säätiön vapaaehtoiset petolintujen pesätarkastajat keräävät vuosittaista seuranta-aineistoa merikotkan ja sääksen pesinnästä sekä tutkimusta palvelevia näytteitä. Tämä aineisto tallennetaan Luonnontieteellisen keskusmuseon tietokantoihin, joissa se on osa Suomen Lajitietokeskuksen tietomassaa. Lajikohtaisen pesintätiedon keruuta kehitetään myös muiden petolintulajien osalta. Tätä kautta kerättyä tietoa jaetaan viranomaisille, tutkijoille ja maankäytön suunnittelijoille. Laajemmassa näkökulmassa kerätty tieto kertoo luonnon monimuotoisuuden muutoksesta Suomessa. Samalla luotettava tieto näiden petolintulajien pesimämenestyksestä palvelee EU:n direktiiviraportointia ja HELCOM:n indikaattorien päivitystä.

Sääksisäätiön vahvuus – mutta samalla myös heikko kohta – on toiminnan perustuminen vapaaehtoistyöhön. Säätiöllä on haasteita hankkia rahoitusta, sillä etenkin vuoden 2020 koronapandemia vähensi merkittävästi Sääksikeskuksen kävijämääriä, mikä teki toiminnasta tappiollista ja heijastuu myös vuoden 2021 toimintaan. Sääksikeskuksen toiminnassa ympäristökasvatuksella on keskeinen osa. Keskusta valmistellaan vähitellen Petolintukeskukseksi, jossa voi tutustua myös kosteikkoluontoon. Säätiön suositut pesäkamerahankkeet, satelliittisääkset ja satelliittimerikotkat palvelevat tutkimusta, tutkimuksen popularisointia, tiedottamista, ympäristökasvatusta ja kiinnostavat yleisöä.

Säätiö on keskeisesti mukana Luonnontieteellisen keskusmuseon hankevalmistelussa, jolla edistetään EU:n Life+ Nature and Biodiversity -ohjelman rahoituksella suuren petolintujen suojelua lähivuosina (työnimi RaptorLife). Ympäristöministeriön säätiöltä tilaama selvitys Merikotkan aiheuttamista porotalousvahingoista toteutetaan vuosina 2021 – 22. Se on säätiön kannalta merkittävä hanke, joka tuo lisäarvoa ja julkisuutta säätiön petolintujen suojelutyölle. Säätiöllä on valmius vuoden mittaan hakea rahoitusta useista eri kanavista.

Säätiön kotisivut (www.saaksisaatio.fi) uudistettiin vuoden 2020 aikana ajan tasalle ja ajankohtaiset asiat näkyvät mm. Uutiset, Facebook ja Instagram -sivuilla, joihin eri puolilla maata säätiön toiminnassa mukana olevat henkilöt voivat lähettää aineistoa julkaistavaksi.

Lähtökohtia vuoden 2021 toiminnalle

Petolinnut ovat Suomen luonnossa keskeisiä luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön tilan indikaattoreita. Petolintujen elinympäristöissä ja pesäpaikoilla tapahtuvat muutokset ovat yleensä näille lajeille haitallisia. Maamme 29 pesivästä petolintulajista 14 on uhanalaisia ja ihmistoiminnasta aiheutuvat maankäytön muutokset ovat ajamassa monia lajeja ahtaalle. Suomen metsistä 92%

on talousmetsiä ja 8% suojelualueita. Etelä-Suomessa vain 2% metsistä on suojeltu. Useat metsien petolinnuista suosivat vanhoja metsiä (>120 v.), joiden pinta-ala on metsien monimuotoisuuden säilymisen kannalta hälyyttävän pieni.

Säätiön toiminnassa on mukana maan parhaita petolintujen asiantuntijoita, joilla on tietämys eri petolintulajien suojelutilanteesta, uhkatekijöistä, tarvittavista toimenpiteistä ja tutkimustarpeista. Hyvät korkeakoulu-yhteydet avaavat mahdollisuuden opiskelijoiden opinnäytteisiin. Säätiö hakee asiantuntijoidensa avulla ja suositusten rahoitusta eri lähteistä petolintujen suojeluun uhanalaisten lajien ollessa etusijalla.

Säätiön toiminnan visio 2025 on seuraava:

Sääksisäätiö on tunnettu petolintujen suojelujärjestö, joka kehittää ja organisoii vapaaehtoistyötä petolintujen ja niiden elinympäristöjen sekä näin myös luonnon monimuotoisuuden hyväksi. Säätiö koetaan tarpeelliseksi ja tehokkaaksi järjestöksi. Toimintaa rahoitetaan hankkeilla ja erilaisilla tukilahjoituksilla. Petolintukeskus tarjoaa monipuolisia elämyksiä ja houkuttelee paljon kävijöitä. Vapaaehtoiset harrastajat toimivat eri puolilla maata. Yhteistyö Luomuksen, Metsähallituksen, muiden viranomaisten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, BirdLife Suomen ja luonnonsuojelujärjestöjen kanssa toimii hyvin. Eri toimijoiden roolit ovat selkeitä. Säätiöllä on kansainvälisiä yhteyksiä.

Hallinto

Säätiön hallitukseen kuuluvat vuosikokouksen (25.2.2021) päätöksellä seuraavat henkilöt (taustayhteisö/asiantuntemus):

Ilmari Häkkinen, puheenjohtaja - BirdLife Kanta-Häme
Vesa Hyyryläinen, varapuheenjohtaja - BirdLife Suomi
Markku Hyvärinen, toimitusjohtaja, Viestintäryhmän puheenjohtaja
Heikki Kainulainen, Sääksityöryhmän puheenjohtaja
Jouko Högmander, Merikotkatyöryhmän puheenjohtaja
Erkki Korpimäki, petolintuasiantuntija, Turun yliopisto, Haukka- ja pöllötyöryhmän puheenjohtaja
Toni Laaksonen, petolintuasiantuntija Turun yliopisto
Heikki Lokki, petolintuasiantuntija Helsingin yliopisto
Ossi Nokelainen, petolintuasiantuntija Jyväskylän yliopisto, Suomen luonnonsuojeluliitto
Hannu Tikkanen, petolintuasiantuntija, maankäyttöasiat
Jari Valkama, petolintuasiantuntija Luomus

Säätiössä toimivat hallituksen alaisuudessa Sääksityöryhmä, Merikotkatyöryhmä, Haukka- ja pöllötyöryhmä sekä Viestintäryhmä. Työryhmien jäsenet kutsuttiin ja ryhmien toimenkuvat laadittiin valmiiksi syksyllä 2020. Työryhmien yhteystiedot ovat nähtävillä säätiön kotisivuilla www.saaksisaatio.fi.

Säätiö organisoii ja tekee yhdessä Luomuksen kanssa maamme noin 300:n petolinturengastajan ja muiden lintuharrastajien avustuksella petolintujen seurantaa. Tässä toiminnassa on oleellisen tärkeää verkostoituminen koko maahan, vapaaehtoisten harrastajien innostaminen ja ohjaaminen sekä toimiva yhteistyö maanomistajien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Säätiön talouden pääpiirteet vuonna 2021

Säätiön taloustilanne heikkeni merkittävästi vuonna 2020 sen vuoksi, että koronapandemian aiheuttamat rajoitukset ja suositukset vähensivät merkittävästi Pohtiolammen Sääksikeskuksen kävijämäärää sekä sieltä ostettujen tuotteiden ja palvelujen määrää. Tulot putosivat lähes puoleen verrattuna aikaisempiin vuosiin.

Säätiö on vuosittain toteuttanut hankerahoituksella pieniä kehittämishankkeita ja saanut erilaisia avustuksia toimintaansa. Tässä ympäristöministeriön myöntämä harkinnanvarainen avustus järjestöille on ollut tärkeä osa säätiön rahoitusta.

Sääksisäätiö on keskeisenä toimijana mukana valmistelemassa Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon suurta hanketta Suomen uhanalaisten petolintujen suojelemiseksi. Hankkeelle on anottu rahoitusta EU:n Life+ Nature and Biodiversity -ohjelmasta. Sääksisäätiölle on suunniteltu hankkeessa roolia vapaaehtoistyön organisoimisessa siten, että tätä lintuharrastajien tekemää suurta työmäärää saadaan kanavoitua entistä tehokkaammin. Tiedossaolevat petolintujen pesäpaikat tulee saada maanomistajien sekä metsien ja maan käytön suunnittelijoiden tietoon, mutta samalla on huolehdittava siitä, että nämä tiedot eivät joudu väärin käsiin. Tekopesiä ja pöllönpönttöjä rakennetaan ja sijoitetaan suunnitelmallisesti maanomistajan suostumuksella, ja että niiden asukkaista saadaan mahdollisimman paljon tietoa talteen. Lisäksi Kangasalan Pohtiolammen Sääksikeskuksen muutos Petolintukeskukseksi ja tämän vaatimat investoinnit ovat mukana hankehakemuksessa.

Keväällä 2021 hankehakemusta parannellaan saadun arvion perusteella ja onnistuessaan RaptorLife -hanke voisi käynnistyä syksyllä 2022. Hanke tulisi hakemuksen mukaan olemaan kuusivuotinen, ja se vahvistaisi merkittävästi säätiön toimintaresursseja ja näkyvyyttä. Tämä hanke antaisi toteutuessaan myös erinomaiset vuoro vaikutuksen mahdollisuudet lähivuosille.

Sääksityöryhmä

Sääksenpesien tarkastukset

Sääksien pesätarkastukset jatkuvat eri puolilla maata noin sadan vapaaehtoisen sääksirengastajan toimesta ja omalla kustannuksella vuonna 2021. Osa heistä on jo mukana aktiivisesti säätiön toiminnassa ja uusi sääksiverkkoyhteys yhdistää rengastajat paremmin toisiinsa vuoden alusta. Sääksirengastajien joukko ikääntyy vauhdilla ja mukaan tarvitaan nuorennosta. Säätiö tulee tiedottamaan asiasta lintuyhdistyksiä ja järjestää innokkaille harrastajille mahdollisuus osallistua ensi kauden maastotöihin kokeneen sääksirengastajan ohjauksessa. Suomen sääksien pesätarkastusten tulokset (pesivä kanta, poikastuotto jne) kootaan vuosittain yhteenvedoksi säätiön kotisivuille samalla tavoin kuin merikotkan osalta jo nykyisin tehdään.

Sääksen tekopesät

Enemmistö maamme sääksistä (noin 1200 paria) pesiin nykyisin sääksirengastajien rakentamilla pesäalustoilla, jotka myrskytuulen kestävinä säilyvät puussa vuosikymmeniä ja yleensä pidempään kuin luonnonpesät. Luonnonpesien putoamiset pyritään korjaamaan mahdollisimman pian, jotta pesintä hyväksitodetulla reviiirillä voisi jatkua katkeamatta. Paikoin on myös perusteltua rakentaa

tekopesiä uusille kohteille, sillä pesintään sopivista puista on yhä puute. Vanhempien tekopesienkin kohdalla pesän lähipuuston kasvu aikaansaa varjostuksellaan ajan myötä pesän hylkäämisen. Reviiri voidaan pitää asuttuna rakentamalla lähistölle tekopesä tai poistamalla ympäriltä varjostavat puut. Tekopesien rakentaminen edellyttää metsänomistajan lupaa ja lähes poikkeuksetta nämä ovat suhtautuneet myönteisesti tekopesien rakentamiseen. Tämä koskee myös kotkien ja haukkojen tekopesiä.

Säätiölle tulee metsänhakkuiden, kaavoituksen, tiehankkeiden ja maa-ainesten oton suunnittelu- vaiheessa tiedusteluja miten suhtautua lähialueella sijaitsevaan sääksenpesään. Yleensä näissä tilanteissa pesäpuu onnistutaan säästämään, mutta aina se ei onnistu. Yleisen edun ollessa kyseessä joudutaan tukeutumaan korvaavien tekopesien rakentamiseen lähistölle rauhalliseen paikkaan ja sääksen kohdalla siirrot ovat onnistuneet.

Lapissa, jossa yleisesti vielä löytyy pesintään sopivia tasalatvaisia mäntyjä, tulee vastaan yksittäisiä tapauksia pesinnän häiriintymisestä ihmistoiminnan johdosta - esimerkkinä Kittilän kultakaivos ja Muonion hakkuissa vahingossa kaadetut pesäpuut. Sääksityöryhmä tai paikallinen sääksirengastaja apulaisineen ovat korvausta vastaan rakentaneet tekopesiä. Tähän lisääntyvään tarpeeseen tulee varautua myös vuoden 2021 aikana. Metsäyhtiö UPM on suhtautunut vuosien ajan hyvin myönteisesti omilla maillaan tekopesien rakentamiseen ja edistänyt siten ansiokkaasti sääksen suojelua.

Pesäkamerat

Sääksenpesille asennettujen pesäkameroiden käyttö tulee jatkumaan vuoden 2021 aikana. Janakkalan, Paltamon ja Kolarin pesäkamerat huolletaan ja valmistaudutaan sijoittamaan pesille ELY-keskuksen luvalla ennen sääksien saapumista. Pesäseuranta tapahtuu säätiön kotisivujen välityksellä. Yleisö pääsee vapaasti seuraamaan myös lounaissuomalaisen pesäkameran välityksellä sääksipari Ronin ja Saran pesintää YouTubessa mahdollisesti uusien teknisten ominaisuuksin. Kehitykseen, huoltoon ja ylläpitoon liittyvät matka- sekä seurantakulut pyritään kattamaan tukijoiden myöntämällä matka-apurahoilla. Kolarin Ylläslompolon pesäkamera asennetaan toukokuussa ja kuvamateriaali kerätään entiseen tapaan tutkimuksen käyttöön. Koska pesinnät onnistuvat Lapissa harvemmin kuin etelämpänä, aloitetaan varojen kerääminen toista pesäkameraa varten Muonioon. Kahdella kameralla pyritään varmistamaan, että kuvamateriaalia saadaan riittävästi Lapin alueelta. Pesäkamerat ovat saaneet suuren joukon säännöllisiä seuraajia ja säätiö järjestää ensi kertaa kotisivuille pienkeräyksen, johon seuraajat voivat tehdä lahjoituksia. Vuosien mittaan on kertynyt mittava kuva-aineisto pesätapahtumista. Kuvamateriaalin analysointi aloitetaan Paltamon kuvista Vesa Hyyryläisen ja Heljä Pylvänäisen toimesta ja samalla kehitetään analyysitekniikka myös eri puolilta maata kertyneiden pesäkuva-aineistojen analysointiin yhteistyössä niistä vastaavien tahojen kanssa. Sääksityöryhmä hakee rahoitusta kerätyn aineiston analysointiin.

Pesäkameroiden rinnalla on saatu hyviä tuloksia myös pesän lähistölle sääksen istumapuille sijoitetuilla lähettävillä riistakameroilla. Työtä tullaan jatkamaan ja hyödyntämään saadut kokemukset ja kertynyt täydentävä materiaali sääksen pesimäbiologiasta.

Satelliittilinnut

Säätiöllä on seurannassa kuusi satelliittilähettimellä varustettua sääkseä (Ilpo, Sten, Simo, Iitu, Sanni, Salli). Satakunnassa Iitu-sääksen tarinointi ja yleisöseuranta Facebookissa jatkuu pesimäkaudella 2021 kuten aiemminkin, jos lintu ja lähetin ovat toimintakuntoisia. Seurannassa on

myös mukana Sanni-sääksen liikkeit. Hämeessä erityisesti Ilpo-sääksi on mielenkiintoinen, sillä se on jo seitsemän vuoden ajan kantanut lähetintä ja tuottanut ainutlaatuista materiaalia muuttoreiteistään ja levähdyspaikoistaan. Se tuleeikin olemaan valmisteilla olevan Hämeen sääkset -kirjan esimerkkilintu.

Pohtiolammen Sääksikeskus

Sääksisäätiön talouden perustana on ollut vuosien ajan Kangasalan Pohtiolammella sijaitseva Sääksikeskus ja siellä piilokojujen vuokraustulot ja muu tuotemyynti. Kuvauspalveluja tarjotaan entiseen tapaan, mutta siihen liittyviä työtehtäviä samoin kuin muita Sääksikeskuksen töitä jaetaan useamman henkilön kesken. Sääksikeskuksen perustaja Juhani Koivu siirtää tehtäviään toisille henkilöille samalla ohjeistaen heitä. Yhteistyö Kangasalan kaupungin kanssa jatkuu ja Sääksikeskukseen etsitään huhti-syyskuulle 2-3 työllistettävää henkilöä.

Sääksikeskuksessa yleisöllä ja valokuvaajilla on mahdollisuus mm. havainnoida kalastavia sääksiä lähietäisyydeltä, nähdä läheltä kosteikkolintuja ja saada opastus-, kahvila- ja ruokailupalveluja. Sääksikeskus sijaitsee Wääksyn kartanon vuokramaalla ja sitä ylläpidetään yhteistyössä Jouko Alhaisen Taigabird Oy -luontomatkailuyrityksen kanssa. Vuokrasopimus umpeutuu vuoden 2021 lopussa, ja neuvottelut sen uusimisesta kymmeneksi vuodeksi ovat käynnissä. Wääksyn kartanon omistajat Sonja ja Henrik Danielsson ovat valmiita jatkamaan sopimusta säätiön kanssa. Säätiö vuokraa kahvila- ja ruokailutilat edelleen Taigabird Oy:lle. Kangasalan kaupunki on vuosittain sopinut säätiön kanssa työllistettävien henkilöiden sijoituksesta Sääksikeskukseen ylläpitotöihin, ja tämä arvokas työpanos on edelleen säätiön käytössä vuonna 2021. Keskuksen ylläpidon kehittämiseen, työllistettävien töiden ohjaukseen ja opastustehtäviin sekä Petolintukeskuksen suunnitteluun on välttämätöntä saada osavuotinen (5 kk) työntekijä ja hänelle rahoitus. RaptorLife -hankkeen rahoituspäätöksen viivästyminen siirtää Petolintukeskuksen käynnistymistä aikaisintaan syyskuun 2022. Päätöstä odotettaessa Sääksikeskuksen toimintaa ylläpidetään vapaaehtoisvoimin kumppanien kanssa vetovastuun ollessa sääksityöryhmällä.

Sääksityöryhmä hakee rahoitusta Sääksikeskuksessa järjestettävään nuorten luonto-opetukseen keskeisenä asiakkaana koululaisryhmät. Samaa tarkoitusta palvele myös useampana vuonna sääksenpesiltä pesäkameroiden välittämä kuvamateriaali ja sen analysointi sekä yleisön että tutkimuksen käyttöön. Näillä toimenpiteillä edistetään lintujen ja tässä yhteydessä erityisesti petolintujen suojelua. Sääksi on ravintoketjun huipulla oleva petolintu, jonka menestyminen kertoo vesiympäristön tilasta. Pohtiolammen kautta virtaavien vesien ravinnekuormaa pyritään vähentämään vesilintukosteikolla sekä poistamalla vanhoihin kala-altaisiin kertynyttä ravinteikasta pohja-ainesta.

Näyttelyt ja tiedotus

Sääksisäätiön ja luontovalokuvaaja Hannu Vainiopekan yhteistyönä valmistunut valokuvanäyttely Merikotkan paluu (32 A3 -kuvaa) oli sovittu esille näyttelytiloihin eri puolille maata. Koronapandemiasta johtuen yksi toisensa jälkeen joutui perumaan esillepanon ja sulkemaan näyttelytilansa. Näyttely oli avoinna Forssan luontomuseossa tammikuun ajan yhdessä Heikki Mikkolan kuvien kanssa. Näyttelykierrosta tullaan jatkamaan heti kun tilanne sen sallii. Ilmaisia näyttelytiloja on vaikea löytää ja siksi joudutaan etsimään tukea mm paikallisilta lintuyhdistyksiltä ja järjestöiltä.

Sääksikeskuksen kesäkauden 2021 näyttely tulee kertomaan Sääksisäätiön vaiheista vuosilta 1990 - 2020 ja se sisältää sekä kuvia että esineistöä. Vuonna 2020 saatiin valmiiksi Sääksikeskuksen

yleisötornin seinien kuvamateriaalin ja tekstien päivitys. Seuraavaksi on vuorossa yleisötornin kattoon tulevien luonnollisen kokoisten silhuettikuvien tekeminen ja kosteikkotornin infomateriaalin kokoaminen yhdessä Taigabird Oy:n kanssa.

Säätiön merkittävä voimavara on talkooväki, joka on mukana niin pesätarkastuksissa ja tekopesien rakennuksessa kun Sääksikeskuksen ympäristöhoidossa ja pönttöjen teossa, pesäkameroiden ja akkujen siirroissa jne. Nämä samat toimenpiteet ovat ajankohtaisia vuoden 2021 aikana.

Suomen kulttuurirahaston Hämeen rahastolta vuonna 2019 saatu apuraha käynnisti Hämeen sääksistä kertovan kirjan kuvamateriaalin hankinnan. Työryhmä Pertti Saurola, Juhani Koivu ja Ilmari Häkkinen ovat saamallaan apurahalla keränneet materiaalia kirjaa varten kahden kauden aikana. Pienin täydennyksin (koskien lähinnä nelikopterikuvausta) kirjan kuvitus on valmiina. Pertti Saurola jatkaa tekstin kirjoittamista vuoden 2021 aikana.

Sääksisäätiö 30 vuotta

Sääksisäätiö on perustettu 15.10.1990 ja juhlatapahtuma suunniteltiin pidettäväksi elokuussa 2020 Kangasalla kaupungin edustustiloissa ja Pohtiolammen Sääksikeskuksessa. Koronan vuoksi tilaisuus jouduttiin siirtämään elokuulle 2021. Alkuperäisen suunnitelman mukaan juhlatilaisuus pidetään Kangasalan kaupungin tiloissa aamupäivällä kutsuvieraille ja iltapäivällä järjestetään Pohtiolammen Sääksikeskuksessa yhdessä Taigabird Oy:n kanssa toiminnallinen yleisötilaisuus Lintutapahtuman muodossa. Paikan päällä esitellään säätiön toimintaa eri aikoina ja työnäytöksiä sekä järjestetään petolintuaiheista koulutusta. Mukaan pyritään saamaan sekä nykyisiä ja uusia lintuharrastajia.

Merikotkatyöryhmä

Merikotkakannan tilan vuosittainen seuranta

Toimintavuonna 2021 merikotkatyöryhmä aluetyöryhmineen jatkaa vakiintuneella tavalla kaikkien merikotkan tunnettujen, yli tuhannen pesäpaikan seurantaa sekä uusien reviirien ja pesien etsintää omin maastotöin sekä yleisötietoja tarkastamalla. Seurannan keskeisimmät kohteet ovat pesintöiden onnistuminen ja onnistuneiden pesintöiden poikastuotto. Tärkeänä osana on poikasten rengastaminen, mistä myöhemmin saadaan tutkimusaineistoa paitsi löytöjen myös varsinkin pesillä valokuvattujen emojen avulla. Pesätarkastajat keräävät myös muuta tutkimusaineistoa kuten höyhen- ja saalisnäytteitä myöhempää analysointia varten. Merikotkatyöryhmä avustaa Luomusta pesäkohtaisien tietojen kokoamisessa Luomuksen tietokantaan. Tietoja tullaan käyttämään mm., kun Suomi raportoi merikotkakannan tilasta Itämeren suojelukomissiolle (HELCOM) ja EU:lle. Suomen Ympäristökeskus (SYKE) on vastuuviranomainen kansainvälisessä raportoinnissa ja vuonna 2021 uutena avauksena SYKE avustaa merikotkatyöryhmää pesäseurannan tietokannan tietojen laadun varmistamisessa.

Ympäristöministeriö on vuonna 2020 tukenut säätiön vapaaehtoisten tekemiä merikotkan pesätarkastuksia siten, että avustuksella on maksettu polttoainekuluja sekä muita suoria kustannuksia. Pieni osa avustuksesta on varattu käytettäväksi koulutukseen vuosittaisen seminaarin yhteydessä. Ahvenanmaalla maakuntahallitus osallistuu – Ålands Penningautomatföreningin avustamana – säätiön pesätarkastajien kulujen korvaamiseen. Lapissa Metsähallitus on raportoinut Sääksisäätiölle ilmasta tehtyjen tarkastusten tuloksia ja Kemijoki Oy on avustanut merikotkan pesätarkastajia maastotöiden matkakustannusten sekä poikasten rengastuksen ja näytteenoton

osalta. Vuoden 2020 lopulla ei ole vielä varmaa tietoa, mitä vaikuttaa merikotkakannan seurantaan vuonna 2021 tai sen jälkeen – ja Sääksisäätiön rooliin siinä – että ympäristöministeriö ja Metsähallitus ovat sopineet merikotkan pudottamisesta pois Metsähallituksen erityisvastuulajeista poronhoitoalueella. Joka tapauksessa näyttää siltä, että Sääksisäätiön tulee vuonna 2021 kantaa aiempaa enemmän vastuuta noin 60 merikotkareviirin tarkastuksesta Perämeren rannikolla ja Kainuussa.

Merikotkatyöryhmä hakee tänä vuonna rahoitusta noin 550 reviirin ja 1100 merikotkan pesän tarkastuksen matkakustannuksiin. Tällä kerätään tästä huippupedosta tietoa HELCOM:n ja Suomen merenhoitosuunnitelman indikaattorien sekä lintu- ja habitaattidirektiivien edellyttämää raportointia varten. Maastotöiden kustannusten arvioidaan nousevan vuonna 2021 merikotkakannan kasvun sekä tarkastettavan alueen laajenemisen takia (Metsähallitus luopuu tarkastuksista Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa). Noin 10% summasta käytetään merikotkan ja sääksen pesätarkastajien koulutukseen kaksipäiväisellä seminaarilla.

Kerätyn tiedon käytön kehittäminen

Luomuksessa on käynnissä tietokantojen ja niihin liittyvien ohjelmistojen uudistaminen. Uudistamisen taustalla on Luomuksen yhteydessä toimivan Suomen Lajitietokeskuksen käyttöönotto ja toiminnan sujuvoittaminen. Tavoitteena on virtaviivaistaa mm. petolintujen pesien paikkatietojen ja pesimätuloksen keruuta, tallennusta ja käyttöä. Säätiön asiantuntijat ovat mukana tässä työssä edustamassa sekä tiedon kerääjien näkökulmaa että tiedon käyttäjien tarpeita. Kehitystyö on alkanut syksyllä 2020 ja pääsee koekäyttöön vuonna 2021.

Merikotkatyöryhmä on toimittanut vuosittaisilla pesätarkastuksilla päivitetty merikotkien pesätiedot Sykelle, ELY-keskuksille ja Ahvenanmaan maakuntahallitukselle, aiemmin myös Suomen Metsäkeskukselle. Kaikkien petolintujen pesäpaikkatietojen saaminen Suomen Metsäkeskuksen käyttöön on murrosvaiheessa. Vuoden 2020 loppupuolella on Luomuksessa otettu kokeilukäyttöön Lajitietokeskuksen viranomaisrajapinta, josta viranomaiset, metsänomistajat ja metsäyhtiöt saavat käyttöönsä petolintujen pesien sijaintitiedot. Merikotkien Haliaeetus-tietokanta on tässä kehityksessä testausaineistona. Kerätyn tiedon laadun parantaminen, paikkatiedon esitystapa ja tiedon käytön ohjeistus ovat testauksen kohteena merikotkan osalta ja vastaavaa pesäpaikkojen suojelua kehitetään sen jälkeen muiden petolintujen osalta vuonna 2021. Tässä työssä Sääksisäätiön edustajat ovat keskeisesti mukana.

Toteutuessaan tämä tiedonkulun parantaminen ja yhteistyö voivat johtaa erittäin merkittävään petolintujen suojelutilanteen parannukseen. Ensimmäisessä vaiheessa on tarkoitus parantaa merikotkaa, maakotkaa ja sääkseä koskevan tiedon kulkua viranomaisille. Kehityksessä on kuitenkin näkyvissä vielä ainakin kolme kehittämiskohdetta: 1) tiedon käyttäjät, erityisesti metsäammattilaiset tarvitsevat huomattavan määrän koulutusta, ohjeistusta ja tietoaineistoa työnsä tueksi, 2) metsänomistajien ja metsäalan toimijoiden tietoon saatettujen pesäpaikkojen suojelu edellyttää toimivaa korvausjärjestelmää, ja 3) metsäalan toimijoiden ja lintuharrastajien välille tulee rakentaa toimiva ja kattava yhteistyö, joka edellyttää ennakkoluulojen hylkäämistä ja sovittuja yhteistyökäytäntöjä siten, että tieto kulkee – ei vain rekistereiden kautta – jo kentätasolla, mutta samalla tietojen joutuminen väriin käsiin estetään.

Lähetinlinnut

Merikotkatyöryhmä on vuodesta 2009 alkaen varustanut nuoria merikotkia lähettimellä. Vuonna 2020 varustettiin kolme ensimmäistä vanhaa merikotkaa (Mikko, Jykä ja Minna)

satelliittilähettimillä, jotka välittävät tietoja liikkeistään pesintäaikana, muuttomatkalla ja talvehtimisalueella. Linnut tuovat arvokasta tietoa tutkijoiden käyttöön. Nuorten lintujen kulkemat reitit ovat myös yleisön nähtävissä Luomuksen sivustolla (www.luomus.fi/satelliittisaakset, www.luomus.fi/satelliittimerikotkat). Nämä lähettiläät ovat keränneet lukuisan joukon seuraajia. Pesintäaikainen paikkatieto on suojelusyistä jätetty ilmoittamatta. Nimikkolintujen liikkeet kiinnostavat myös lehdistöä ja niistä on tarkoitus tehdä muuton ajalta artikkeleita.

Satelliittimerikotkien liikkeistä on saatu aineistoa tutkimuksiin, joissa arvioidaan pesästä lähteneiden poikasten liikkumista pesän lähellä ja itsenäistyvien nuorten lintujen maastonkäyttöä. Erityisesti merikotkan pesien ja saalistuslentojen huomioon ottaminen tuulipuistojen suunnittelussa on ollut näiden tutkimusten tähtäimessä. Tutkimusraportteja on julkaistu kansainvälisissä tieteellisissä sarjoissa.

Merikotkan porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen selvittäminen

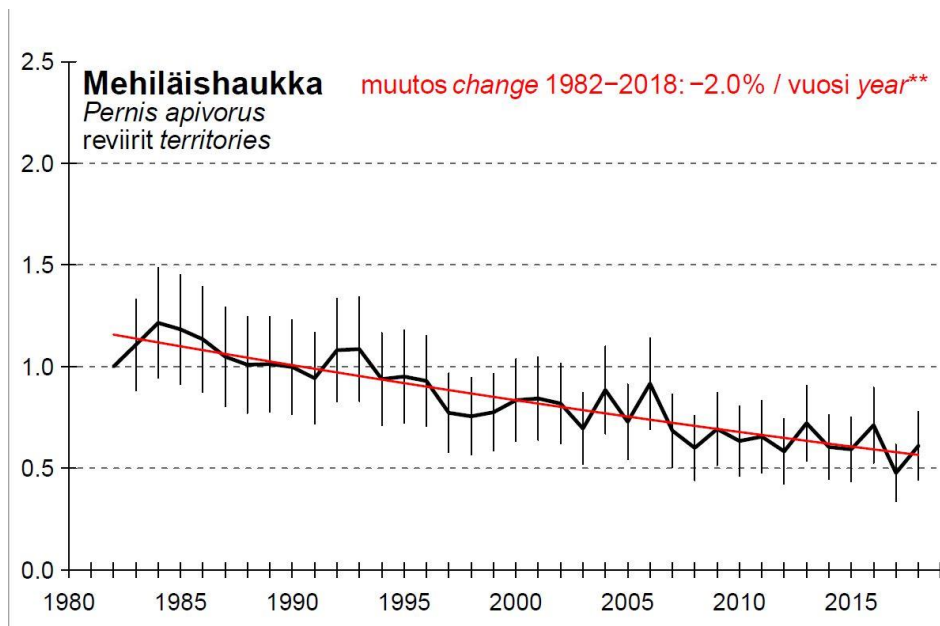
Ympäristöministeriön rahoittama kaksivuotinen tutkimushanke alkaa vuonna 2021 ja siinä selvitetään poronhoitoalueen merikotkien aiheuttamia porotalousvahinkoja. Sääksisäätiön merikotkatyöryhmän sihteeri Camilla Ekblad jatkaa aiheen parissa täydentäen aiempia Lapin merikotkien ravintoa koskevia tutkimuksiaan pesätarkastajien avustuksella. Pesillä havaitut saalisjätteet analysoidaan huolella ja niistä etsitään jäänteitä poronvasoista ja näytteistä pyritään määrittämään vasan kuntoisuus. Lisäksi havainnoidaan maastossa merikotkien liikkeitä ja käyttäytymistä mm porojen vasonta-aikana ja mukana on myös satelliittilähettimillä varustettuja merikotkia. Hankkeeseen liittyy myös poronhoitoalueella pesivien maakotkien pesätarkastuksia ja saalisjätteiden selvitystyötä Metsähallituksen toimeksiantona.

Haukka- ja pöllötyöryhmä

Haukka- ja pöllötyöryhmä aloittaa metsissä elävien haukkojen (mehiläis-, hiiri- ja kanahaukka) suojeluhankkeen. Näiden haukkojen pesivä kanta on jo pitkään ollut huolestuttavassa laskussa: mehiläishaukka on erittäin uhanalainen, hiirihaukka vaarantunut ja kanahaukka silmälläpidettävä. Metsähaukkojen kannan laskun syistä on monia arvioita, mutta metsäelinympäristön, erityisesti vanhojen ja varttuneiden kuusimetsien väheneminen on keskeinen selittäjä. Siksi Sääksisäätiö hankkii rahoitusta ja aloittaa tiedon keruun pesämetsistä ja pesäpaikkojen tehostetun suojelun, jotta kehitys saataisiin käännettyksi nousuun. Toinen haastava toimintakenttä on lintuharrastajien satojen, ellei tuhansien, tekopesien ja tuhansien pöllönpönttöjen saaminen keskitettyyn tietokantaan ja nykyistä parempaan seurantaan.

Metsien petolintujen huolestuttava tilanne

Haukka- ja pöllötyöryhmä hakee rahoitusta metsissä elävien haukkojen (mehiläis-, hiiri- ja kanahaukka) suojeluhankkeen käynnistämistä varten. Nämä ”metsähaukat” tarvitsevat pesimäympäristökseen varttuneita ja vanhoja metsiä, erityisesti kuusivaltaisia metsiä. Kun tällaiset metsät vähenevät kiihtyvää vauhtia, nämä lajit joutuvat pesimään samoissa metsikoissa, mikä lisää niiden välistä häiriökilpailua. Vaikka ne rakentavat yleensä oman pesän, niin ne käyttävät myös toistensa tekemiä risupesiiä pesäalustoinaan, mikä lisää haukkojen välistä kilpailua pesäpaikoista. Näitä suuria risupesiiä käyttävät myös mm. lapinpöllöt pesäpaikkoinaan.

Mehiläishaukka on esimerkki lajista, joka saattaa jopa hävitä Suomen luonnosta (ohessa Luomuksen petoruutujen tuottama kuva mehiläishaukkakannan kehityksestä Suomessa). Saatavilla varoilla maksetaan matkakorvauksia eteläisen Suomen ”metsähaukkojen” pesämetsien kartoitukseen sekä näiden metsien omistusolojen ja metsänomistajien suojeluhaluuden selvittämiseen. Siten voidaan saada arvokkaita kohteita metsien suojeluohjelmiin, joita mm. Ely-keskukset (Metso-ohjelma) ja Luonnonperintösäätiö toteuttavat. Sääksisäätiön toiminnassa on mukana monia petolintujen ekologian huippuasiantuntijoita ja petolinturengastajien ja harrastajien mittava verkosto. Näillä voimin sääksen ja merikotkan kaltainen menestystarina voidaan toistaa muillakin petolinnuilla.

Metsien tehostuvan käytön johdosta siellä pesivien petolintujen pesäympäristöt vähenevät huolestuttavasti. Luomuksen selvityksen mukaan vuosittain noin 8% metsässä pesivien petolintujen pesistä tuhoutuu hakkuissa. Monissa tapauksissa kyse on siitä, että maanomistaja tai hakkuun suorittaja ei ole tietoinen pesäpuun tarkasta sijainnista. Luomuksen ylläpitämä petolintuseuranta on luovuttanut petolinturengastajien ilmoittamat pesätiedot (ensi vaiheessa yli 7000 pesää) metsäkeskukselle, jotta pesiä ei tuhoutuisi tiedon puutteen vuoksi. Seuraava askel on tiedon kulun parantaminen ja toimintamallien kehittäminen tietojen välittämisessä Suomen Lajitietokeskuksen kautta viranomaisille ja metsäalan toimijoille. Sääksisäätiö on kerännyt ja välittänyt ELY-keskuksille tietoa sellaisista yksityisessä omistuksessa olevista petolintujen pesämetsistä, jotka täyttävät Metso-rahoituksen kriteerit suojeluarvojen osalta. Näiden määräaikaiselle tai pysyväälle rauhoitukselle on mahdollisuus hakea korvausta Metsäkeskuksen ja ELY-keskuksen kautta. Vuosi 2021 tulee osoittamaan miten petolinturengastajien keräämä tieto saadaan siirtymään aina maanomistajille saakka ja miten siihen suhtaudutaan.

Metsätalouden lisäksi myös muu maankäyttö vaikuttaa petolintujen elinoloja heikentävästi. Erityisesti etäälle asutuksesta sijoittuvien tuulivoima-alueiden vaikutukset kohdentuvat petolintuihin. Vaikutusten arviointimenetelmissä ja haittojen vähentämistoimien suunnittelussa on huomattavaa kehittämis- ja ohjeistamistarvetta.

Osa petolintulajeista on arkoja pesäympäristössä tapahtuville muutoksille (esim. mehiläis- ja hiirihaukka sekä varpus- ja helmipöllö) ja osa mukautuu ajan myötä pesimään lähialueen hyvän

ravintotilanteen johdosta esimerkiksi taajamametsissä (kanahaukka), talousmetsissä (varpushaukka), rantametsissä (sääksi). Soveltava tutkimustieto mukautumisesta on kuitenkin hajanaista ja siihen tarvitaan lisäselvityksiä, joita säätiö voi tukea hakemalla petolintuasiantuntijoiden meriitillä rahoitusta ja tekijöitä.

Viestintätyöryhmä

Petolintujen suojelussa ja myös Sääksisäätiön toiminnan kehittämisenä on paljolti kysymys viestinnästä, jossa viestintätyöryhmällä on keskeinen tehtävä. Luonnonsuojelu toimii ja saa kannatusta yhteiskunnassa paljolti onnistuneen tiedotuksen avulla. Sama koskee petolintuja. Vaikka niitä vuosikymmeniä sitten vihattiin ja vainottiin, niin nyt valtaosa suomalaisista suhtautuu petolintuihin ihailevasti, joskin varsinkin kanahaukkaa vainotaan edelleen. Myönteisen suhtautumisen lisääminen ja muuttaminen konkreettisiksi suojelutoimenpiteiksi, joilla on vaikuttavuutta, on yksi Sääksisäätiön kehittämiskohteista, jossa mukana ovat sisäinen viestintä, viestintä ulospäin ja säätiön profiilin vahvistaminen.

Sisäisessä viestinnässä ovat apuna alan harrastajia laajalti kattava sähköpostiviestintä merikotkaverkon avulla ja vastaava sääksirengastajien ja harrastajien sääksiverkko otetaan käyttöön alkuvuodesta 2021. Kansalaisille ja viranomaisille on nyt ensi kertaa tarjolla myös suorat sähköpostiosoitteet saaksi@saaksisaatio.fi ja merikotka@saaksisaatio.fi. Sääksisäätiöllä on edustavat nettisivut (www.saaksisaatio.fi) ja säätiö näkyy Facebookissa ja Instagramissa. Nämä palvelevat sekä sisäistä että ulkoista viestintää. Näille kanaville tuotetaan ajankohtaista tiedotusaineistoa, joka kattaa säätiön toimintakentän ja innostaa uusia ihmisiä tulemaan seuraajiksi ja löytämään tien aktiiviseksi toimijaksi. Tiedotuksen tehtävänä on samanaikaisesti varmistaa, että informaatio tavoittaa entistä kattavammin myös pidempiaikaiset petolintujen harrastajat. Näkyvyyden saaminen perinteisessä mediassa ja eri puolilla maata on vaativa tehtävä. Päivitetyt nettisivut vahvistavat ja tuovat näkyviin säätiön uusiutuneen profiilin.

Yhteistyö viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa

Eri toimijoiden yhteistyö on välttämätöntä petolintujen suojelussa. Sääksisäätiön vapaaehtoistyön onnistumisen mittarina voidaan pitää sääksen, merikotkan ja muiden petolintujen populaatioiden kasvua pidemmällä aikavälillä. Vähälukuisina lajeina petolintujen kantojen suotuisan suojelun tilan saavuttaminen ja ylläpitäminen edellyttävät aktiivisia suojelutoimia ihmistoiminnan muuttaessa petolintujen elinympäristöjä epäedulliseen suuntaan monin eri tavoin. Petolintupopulaatioiden kehitys heijastaa osaltaan luonnon monimuotoisuuden tilaa. Suojelun onnistuminen edellyttää monipuolista yhteistyötä maan- ja metsänomistajien, petolintujen seurantaan osallistuvien maastohenkilöiden ja muiden tahojen, metsäsektorin, yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä viranomaisten välillä.

Suojelun perustana on tutkittu tieto. Suojelua hidastaa tutkitun tiedon leviämiseesteet maan- ja metsänkäytön toimijoille ja viranomaisille. Leviämisesteinä voidaan pitää eri toimijoiden yhteistyön puutetta sekä osittain lainsäädännön asettamia rajoituksia. Sääksisäätiö on petolintujen suojelun asiantuntijaorganisaatio ja sen rooli petolintujen suojelussa on (1) tutkimusaineiston kokoamisen edistämässä, (2) yhteistyön lisääminen maan ja metsän käytön toimijoiden kanssa ja (3) yhteistyö viranomaisten kanssa.

Luomus vastaa Suomessa petolintukantojen seurannasta ja Sääksisäätiö avustaa tässä työssä. Luomuksessa ylläpidettävät tietokannat ovat keskeisiä työvälineitä pesintöjen seurantatietojen kokoamisessa. Viime vuosina myös Turun yliopiston biologian laitos ja Biodiversiteettiyksikkö ovat

olleet mukana yhteistyössä ja petolintutkimuksen kehittämisessä. Metsähallituksella on erityisvastuulajiensa (maakotka, muuttohaukka ja tunturihaukka) seurannan koordinoivastuu koko Suomessa.

Petolintujen suojelutoimenpiteisiin ei ole toistaiseksi riittävä rahoitusta. Luomuksen RaptorLife -hanke toteutuessaan parantaisi tilannetta merkittävästi ja sen valmistelua jatketaan vuoden 2021 aikana siitä aiemmin saadun palautteen perusteella. Sääksisäätiöllä on keskeisiä tehtäviä hankkeessa.